УДК 342.4:342.56(477)
DOI https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2026-4-5

РОЗМЕЖУВАННЯ СУДОВОЇ ЮРИСДИКЦІЇ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Міліціанов Роман Валерійович,
кандидат юридичних наук,
докторант кафедри конституційного права та порівняльного правознавства
Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»,
суддя Західного апеляційного господарського суду
milicianovroman@gmail.com
https://orcid.org/0009-0006-7525-9502

Мета наукового дослідження. *Питання подолання конфлікту юрисдикцій є досить складним. Тому, обґрунтування підстав для першочергового використання конституційних положень з метою подолання юрисдикційних конфліктів становить мету наукового дослідження.*

Методи. *Формально-юридичний (догматичний) метод застосовано з метою сутнісного розуміння правової природи судової юрисдикції, використовуючи комплексний аналіз положень Основного Закону та процесуальних кодексів. Емпіричний метод допоміг виокремити та проаналізувати матеріали релевантної судової практики з досліджуваного питання. Системно-структурний метод став підґрунтям для розгляду судової системи, як унітарної гілки державної влади, в межах якої функціонують суди різних юрисдикцій, маючи рівний статус. Метод правового моделювання застосовано на етапі висловлення пропозицій щодо удосконалення конституційно-правового та законодавчого регулювання юрисдикційних судових повноважень, з дотриманням норм Конституції України.*

Результати. *Юрисдикцію досліджено крізь її конституційно-правову основу та як форму судової спеціалізації, акцентовано увагу на її віднесенні до засад судочинства.*

Також, перелічено основні критерії визначення судової юрисдикції, які можуть використовуватись в якості покрокового тесту вирішення питання щодо розгляду справи до повноважень судів різних юрисдикції.

Додатково акцентовано увагу на необхідності забезпечення рівного конституційного статусу усім судовим юрисдикціям, з метою їх утвердження на рівні основного нормативно-правового акту та обмеження надмірного втручання зі сторони інших гілок державної влади.

Стаття містить аналіз впливу прийняття нових нормативно-правових актів, якими врегульовано питання діяльності органів державної влади, на розмежування судової юрисдикції, а також пропозиції відносно впровадження передбачуваних підходів до розв'язання спірних ситуацій при оцінці конституційності актів індивідуальної дії.

Висновки *охоплюють пропозиції відносно застосування складових унітарного міжюрисдикційного підходу судового розгляду, який ґрунтується на врахуванні конституційних засад судочинства і правосуддя; усуненні для учасників судових процесів негативних наслідків вирішення судами питань про належну юрисдикцію; надання рівного конституційного статусу та обсягу повноважень щодо конституційного нагляду судам усіх юрисдикцій.*

Ключові слова: *конституція, юрисдикція, судова влада, судочинство, конституційні засади.*

DELIMITATION OF JUDICIAL JURISDICTION: CONSTITUTIONAL AND LEGAL ASPECT

Militsianov Roman Valeriiovych,
Candidate of Juridical Sciences,
Doctoral Candidate at the Department of Constitutional Law
and Comparative Law
State Higher Educational Institution
«Uzhhorod National University»,
Judge of the Western Commercial Court of Appeal
milicianovroman@gmail.com
https://orcid.org/0009-0006-7525-9502

The purpose of the research. *Resolving conflicts of jurisdiction is a complex issue. Therefore, the objective of this research is to substantiate the grounds for prioritizing the application of constitutional provisions to resolve jurisdictional conflicts.*

© Міліціанов Р. В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

ISSN: 2307-8049 (Print)
ISSN: 2663-2799 (Online)

Methods. *The formal-legal (dogmatic) method was employed to gain an essential understanding of the legal nature of judicial jurisdiction through a comprehensive analysis of the provisions of the Basic Law and procedural codes. The empirical method facilitated the identification and analysis of relevant judicial practice concerning the issue under study. The systems-structural method served as the basis for examining the judicial system as a unitary branch of state power, within which courts of various jurisdictions operate with equal status. The method of legal modeling was applied when formulating proposals to improve the constitutional and legislative regulation of judicial jurisdictional powers, in compliance with the provisions of the Constitution of Ukraine.*

Conclusions. *Jurisdiction has been examined through its constitutional and legal framework and as a form of judicial specialization, with emphasis placed on its status as a fundamental principle of judicial proceedings.*

Furthermore, the key criteria for determining judicial jurisdiction are outlined; these can serve as a step-by-step test for resolving the issue of which specialized court should hear a case.

Attention is also drawn to the need to ensure equal constitutional status for all judicial jurisdictions, with the aim of enshrining them in the fundamental legal act and limiting excessive interference by other branches of state power.

The article analyzes the impact of newly adopted legal acts regulating the activities of state authorities on the delineation of judicial jurisdictions, and offers proposals for implementing predictable approaches to resolving disputes when assessing the constitutionality of acts of individual application.

Keywords: *constitution, jurisdiction, judicial power, judicial proceedings, constitutional principles.*

Вступ. Судова юрисдикція містить конституційну основу, оскільки термінологічно застосовується у розділі «Правосуддя» та «Перехідні положення» Конституції України.

Розмежування юрисдикційних конфліктів є одним з головних завдань Верховного Суду, однак кількість спірних питань не зменшується, особливого загострення вони набувають у випадку прийняття нормативно-правових актів, зміни суспільних правовідносин та появи нових категорій спорів. Подолання відповідних явищ не завжди здійснюється за однаковими, передбачуваними правилами, що підтверджено наявністю відступів від попередніх правових висновків Верховного Суду.

Відтак, проблемним є ігнорування положеннями Основного Закону, що змогло б забезпечити правову визначеність та спростити доступ до правосуддя.

Питання юрисдикції постійно хвилює наукову спільноту, дослідницькі інтереси підсилюються змінами законодавства та судової практики. Проблемними питаннями у цій сфері знань переймалися Я.О. Берназюк, В.Д. Бринцев, О.Ю. Водянніков, О.Є. Голєв, В.В. Городовенко, П. Д. Гуйван, А.А. Єзеров, Н. Максименко, В.М. Маляренко, Р.М. Мінченко, Л.М. Москвич, І.В. Назаров, Д. Переверзєв, О.М. Сибіга, М.І. Смокович та інші автори.

Зокрема, Я. Берназюком досліджено конституційний статус адміністративних судів; співвідношення повноважень судів різних юрисдикцій описані О. Водянніковим. Окремі аспекти розмежування повноважень органів судової влади та Конституційного Суду України у застосуванні Конституції України розкрито О. Голєвим.

Водночас, невирішеною залишається проблема юрисдикційних конфліктів, а також єдиних стандартів конституційного контролю у відносинах, котрі законодавцем не віднесені до повноважень суду конституційної юрисдикції.

Актуальність теми обумовлена систематичними зверненнями до найвищої судової установи з питань вирішення належності спорів до судів окремої юрисдикції, супроводженням цих процесів негативними наслідками для сторін внаслідок тривалого судового розгляду та зменшення рівня довіри до суду. Забезпечення правової визначеності та передбачуваності у відповідних правовідносинах лежить у площі повернення до першооснов державотворення та застосування норм найвищої юридичної сили.

1. Термінологічне розуміння судової юрисдикції та критеріїв розмежування

Положення Основного Закону, регламентуючи правосуддя використовують юридичні терміни: “спеціалізація” та “юрисдикція”, що вимагає їх наукового визначення.

Конституційні норми застосовують критерій спеціалізації, як засаду судоустрою.

З урахуванням положень ст. ст. 125, 127 Основного Закону, конституційна засада спеціалізації містить подвійну правову природу, оскільки є основою побудови судоустрою, створення спеціалізованих судів та одночасно визначає додаткові вимоги до посади судді спеціалізованого суду.

Тобто, у конституційному вимірі спеціалізація має змішану: судоустрійну правову природу (як засада розбудови системи судів) та кваліфікаційну (формуючи додаткові вимоги щодо освіти та досвіду роботи для зайняття посади судді спеціалізованого суду).

Функціонально-предметний зміст спеціалізації визначається через обмежений перелік категорій судових справ, розгляд яких віднесено до юрисдикції окремої судової установи, та професійних навичок, якими володіє суддя відповідного спеціалізованого суду, необхідних для вирішення таких справ.

Основний Закон обмежено застосовує термін “судова юрисдикція”, визначаючи з його допомогою визначення загальних меж судових повноважень (ч. 2 ст. 124), поширення компетенції міжнародної судової установи на розгляд окремих справ (ч. 5 ст. 124) та часових рамок здійснення повноважень касаційними судами (п. 12 Перехідних Положень Конституції України).

Отже, поняття судової юрисдикції, за змістом Основного Закону, має функціональний,

дискреційний зміст, визначаючи обсяг та межі судових повноважень.

У процесуальному сенсі розуміння юрисдикції прив'язано до: предметного переліку спорів, які розглядаються судами, в передбаченому процесуальним кодексом порядку (предмета юрисдикція); кола осіб, правовий статус яких виступає критерієм розмежування судової юрисдикції (суб'єктна юрисдикція); судової ланки, яка уповноважена здійснювати розгляд та вирішення окремого процесуального питання (інстанційна юрисдикція); місцезнаходження учасників процесу, місця вчинення юридичних дій (територіальна юрисдикція – підсудність).

Відтак, юрисдикція додатково охоплює вертикальні, інстанційні питання розмежування судових повноважень.

Судова юрисдикція – це інститут права, який покликаний розмежувати між собою компетенцію як різних ланок судової системи, так і різних видів судочинства цивільного, кримінального, господарського та адміністративного (Постанова Великої Палати Верховного Суду від 05.05.2020 у справі № 161/6253/15-ц).

З урахуванням наведеного правового висновку, юридичні поняття предметної юрисдикції та судової компетенції, судових повноважень можливо використовувати синонімічно, підкреслюючи водночас конституційно-нормативний статус саме правової категорії "юрисдикція".

У конституційно-правовому сенсі юрисдикцію можливо розуміти, як критерій визначення обсягу судових повноважень щодо вирішення юридичних спорів, будь-якого кримінального обвинувачення та інших справ, у передбачених законом випадках.

Саме конституційні норми покликані забезпечити єдність судової діяльності незалежно від юрисдикції вирішення спору, з метою встановлення передбачуваних підходів до розгляду судових справ та спрощення порядку доступу до правосуддя.

Критеріями розмежування судової юрисдикції, тобто передбаченими законом умовами, за яких певна справа підлягає розгляду за правилами того чи іншого виду судочинства, є: суб`єктний склад правовідносин; предмет спору; характер спірних правовідносин у їх сукупності; пряма вказівка в законі на вид судочинства, у якому розглядається визначена категорія справ (Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16.10.2019 у справі №923/389/19).

Водночас, особливого значення набуває ієрархія наведених критеріїв та їх розподіл на визначальні (першочергові) та допоміжні.

Суб'єктний склад сторін спору застосовується, зокрема у випадках розмежування предметної юрисдикції з розгляду справ, які стосуються правочинів, стороною яких є фізична особа, котра не є підприємцем; боргових цінних паперів, власником яких є фізична особа; у спорах щодо оскарження актів (рішень) суб'єктів господарювання та їх органів, посадових та службових осіб у сфері організації та здійснення господарської діяльності, крім спорів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем; спорів про захист ділової репутації, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем або самозайнятою особою (п. п. 1, 5, 10, 14 ч. 1 ст. 20 Господарського процесуального кодексу України).

Застосування такого критерію, як суб'єктний склад спірних правовідносин підпорядковано першочерговому визначенню характеру і предмету спірних правовідносин.

Отже, суб'єктний склад слід вважати допоміжним критерієм визначення юрисдикції.

Наприклад, не впливає статус особи та не обмежує юрисдикцію господарських судів участь фізичних осіб при розгляді: корпоративних спорів, у спорах щодо приватизації майна, крім спорів про приватизацію державного житлового фонду, спорів, котрі випливають із діяльності Антимонопольного комітету України, у справах про банкрутство та досудової санації, тощо.

Правила визначення підвідомчості кожної справи встановлені процесуальними законами, якими регламентована предметна та суб'єктна юрисдикція адміністративних, господарських та цивільних судів.

Системне врахування правових висновків Верховного Суду дозволяє зауважити, що юрисдикційність відповідного спору потрібно визначати так, щоб унеможливити повторне звернення особи до суду іншої юрисдикції після відповідного коригування позовних вимог та формування іншого складу учасників справи. Відповідачем у справі має бути саме та особа, з якою дійсно існує юридичний спір.

Окрім наведених вище правил, під час визначення юрисдикції слід враховувати: правові висновки Верховного Суду щодо розмежування юрисдикції; правові висновки Верховного Суду щодо вимог, які не підлягають розгляду судами.

2. Конституційні основи міжюрисдиційного підходу до розгляду судових справ

Унітаризм не повинен ототожнюватися виключно з атрибутами унітарної форми державного устрою, оскільки є багатовимірним соціально-політичним та конституційним явищем, конституційною формою існування та функціонування народу, держави, регіонів та територіальних громад (Шемшученко, Скрипнюк, Батанов, 2021: с. 131).

Розвиваючи конституційне розуміння державного унітаризму у сфері діяльності судової влади, зазначаємо, що у конституційно-правовому вимірі поділ на окремі судові ланки та юрисдикції слід розглядати через призму автономних утворень, у межах унітарної судової влади.

Розвиток судової влади повинен здійснюватися у векторі змін та розбудови унітарної державної влади, з дотриманням конституційних норм та правил, за єдиними, передбачуваними стандартами і концепціями розвитку.

ISSN: 2307-8049 (Print)
ISSN: 2663-2799 (Online)

Конституційно-правова природа унітаризму, як загальної засади державотворення (ст. 2 Основного Закону) та діяльності усіх гілок державної влади, в тому числі судової, формує його вищий юридичний статус, порівняно із законодавчими нормами відносно єдності системи та функціонального забезпечення судів (ч. 1 ст. 3, п. 1 ч. 4 ст. 126 Закону України "Про судоустрій і статус суддів").

Тому, запровадження міжюрисдикційного піходу до вирішення судових справ є спробою повернення до уніфікованого розуміння мети та призначення виконання судових повноважень, спрямування їх реалізації з дотриманням конституційних норм, пріоритету прав людини, дотримання принципів належного врядування, правової певності, передбачуваності, верховенства права, котрі становлять першооснову та мету судової діяльності.

Сутність міжюрисдикційного підходу полягає у створенні правових можливостей використання кращих судових практик судами різних юрисдикцій, подолання прогалин та колізій, створення механізмів ефективного судового захисту незалежно від форми судочинства.

На наше переконання запровадження такого підходу має важливе прикладне значення, оскільки може, зокрема, сприяти подоланню юрисдикційних конфліктів, забезпечити дотримання розумних строків судового розгляду, унеможливити необхідність неодноразового звернення до суду з метою вирішення одного спірного питання, чим підвищити рівень довіри до судової влади.

Отже, міжюрисдикційний підхід є одним зі складових елементів процесу поширення конституційної засади унітаризму на діяльність судової гілки влади.

На конкретних прикладах уніфікованого застосування процесуальних норм можливо прослідкувати доцільність та ефективність запровадження міжюрисдикційного підходу до розгляду та вирішення судових справ, а також переваги взаємного запозичення окремих процесуальних механізмів судами різних юрисдикцій.

Досить ефективними є норми щодо можливості передачі судом справи за територіальної підсудністю у межах однієї юрисдикції, а також направлення справи судом апеляційної чи касаційної інстанції для продовження розгляду судом належної предметної юрисдикції.

Водночас, реалізацію даних положень слід поширити на суди першої інстанції шляхом надання можливості передавати справу для розгляду за предметною юрисдикцією.

Визначення питання належної юрисдикції має стати виключною справою судових установ, а не учасників судових процесів.

Передача справ від однієї до іншої юрисдикції не повинна впливати на строки розгляду справ або обмежувати доступ до правосуддя, неприпустимими є випадки тривалого розгляду справ із закриттям провадження на рівні вищих судових інстанцій.

Якщо справу помилково розглянуто судом неналежної юрисдикції це не може бути підставою для відмови у судовому захисті, з урахуванням положень ст. 55 Основного Закону.

Таким підхід має практичне підґрунтя, частково апробований правовими висновками Верховного Суду, оскільки тривалість розгляду справи, неодноразове вирішення питання судами про належну юрисдикцію створює перешкоди у реалізації права на судовий захист, загрозу сутності права на доступ до суду та на ефективний засіб юридичного захисту; як наслідок покладає на суд обов'язок вирішити спір по суті навіть у межах неналежної юрисдикції (Постанова Великої Палати Верховного Суду від 29.08.2018 у справі №463/624/14-а).

У практиці Великої Палати Верховного Суду також утверджується принцип незмінюваності складу суду протягом усього строку розгляду справи, а також завершення її розгляду судом, який на належній правовій підставі відкрив провадження у справі, незалежно від зміни складу сторін, підсудності чи юрисдикції у процесі судового розгляду (Ухвала Великої Палати Верховного Суду від 07.02.2024 у справі № 902/1159/22).

Тому, наведені підходи, коли суд касаційної інстанції через тривалий проміжок часу закриває провадження у справі або ж констатує обов'язок суду завершити судовий розгляд, доцільно усунути з використанням нормативно-визначених запобіжних механізмів щодо вирішення питання про зміну судом територіальної, предметної юрисдикції лише одного разу у межах однієї судової справи.

Доцільно запровадити та імперативно встановити в усіх процесуальних кодексах правило передачі справи за підсудністю виключно один раз, встановлення обов'язку суду, якому надійшла справа завершити судовий розгляд спору по суті.

Визначення належної юрисдикції має здійснюватися у правовому висновку Верховного Суду з метою подальшого вірного розгляду судових справ, однак порушення правил юрисдикції (незалежно від виду: територіальна, виключна, предметна) не повинно бути підставою для закриття провадження у справі, яка вже є предметом судового розгляду.

Такі ж правила мають діяти на рівні апеляційних чи касаційних судів, отримавши справуи, яка помилково розглянута судом неналежної юрисдикції, матеріали повинні передаватись до належного суду відповідного рівня апеляційної чи касаційної інстанції.

Унітарність судової влади в аспекті здійснення правосуддя повинна втілюватись у правилах врахування одним з касаційних судів правових висновків іншого касаційного суду з питань застосування норм матеріального права, у випадку коли відсутні підстави для відступу від них.

Тобто, при умовній зміні юрисдикції розгляду податкових спорів та їх передачі до підвідомчості господарських судів, імперативним

буде врахування уже сформованих правових висновків з розгляду таких спорів по суті.

Вирішення процесуальних питань предметної юрисдикції саме судовими установами, на основі сформованого позивачем предмету та підстав позову, є проявом принципу належного урядування, зміст якого розкрито практикою Європейського суду з прав людини, а також прямої дії ст. 55 Конституції України.

Оскільки, порушене право підлягає судовому захисту, незалежно від посилання позивача на норми матеріального права, часто помилкове розуміння змісту правових норм, що перешкоджає суду вірно застосувати положення законодавства. Наразі впроваджується підхід щодо диспозитивності визначеного способу захисту порушених прав, тобто отримавши матеріали позову суд уповноважений самостійно визначити належне, як матеріально-правове, так і процесуальне, юрисдикційне регулювання.

Пропозиції відносно одноразової передачі справи на розгляд належного суду, спрямовані на забезпечення правової визначеності, розумних строків судового розгляду та уникнення спорів про юрисдикцію між судовими установами.

Наведені пропозиції складають лише початкові елементи запровадження унітарного, міжюрисдикційного підходу судового розгляду та підлягають подальшому науковому дослідженню.

3. Окремі елементи концепції побудови унітарної судової влади в Україні

Вимагаючи дотримання рівності прав та свобод людини така рівність, єдність, цілісність та унітарність має існувати всередині судової системи та обсязі судових повноважень судів різних юрисдикцій.

Зокрема, лише Кодекс адміністративного судочинства України містить норму щодо перевірки адміністративними судами у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, а саме чи прийняті (вчинені) вони: на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України (п. 1 ч. 2 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України).

Інші процесуальні кодекси регламентують процедуру не застосування закону чи іншого правового акту, застосовуючи норми Конституції України як норми прямої дії, з одночасним ініціюванням питання щодо конституційності закону чи іншого правового акту.

Недосконалим також є положення ч. 4 ст. 125 Конституції України, передбачаючи лише функціонування судів адміністративної юрисдикції, та надаючи законодавчій владі визначати інші судові юрисдикції на рівні нормативно-правових актів нижчої юридичної сили.

Відповідні конституційні та законодавчі положення розбалансують унітарні підходи до єдиного статусу судової влади.

Унітарність судової влади вимагає також узгодження повноважень Конституційного Суду України, адміністративних судів та інших судових юрисдикцій в аспекті тлумачення та застосування Основного Закону.

Правові підходи стосовно доповнення конституційної юрисдикції органами судової влади під час застосування Конституції, як акта прямої дії, визначено шляхом співставлення виключних повноважень Конституційного Суду України, яке реалізується в межах конституційного провадження, та процесуального порядку перевірки правових актів на суперечність Основного Закону, як повноваження органів судової влади, котре реалізується під час здійснення правосуддя (Голєв, 2024: с. 35).

Водночас, пряма дія норм Конституції України означає, що ці норми застосовуються безпосередньо. Законами України та іншими нормативно-правовими актами можна лише розвивати конституційні норми, а не змінювати їх зміст. Закони України та інші нормативно-правові акти застосовуються лише у частині, що не суперечить Конституції України (*Рішення Конституційного Суду України від 08.09.2016 №6-рп/2016 у справі №1-13/2016*).

Слушними є думки відносно усунення конфліктів тлумачення конституційних норм на користь забезпечення дотримання виключних повноважень з даного питання за Конституційним Судом України.

Зокрема, у випадках можливого конфлікту тлумачень у сферах адміністративного та конституційного судочинства адміністративні суди мають притримуватися «конституційної стриманості» в інтерпретації конституційних приписів на користь органу конституційної юрисдикції (Городовенко, 2021).

Доцільним також є усунення прогалин діяльності органу конституційної юрисдикції, який позбавлений повноважень оцінювати дії та бездіяльність Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України та Верховної Ради Автономної Республіки Крим (Берназюк, 2026).

Тобто, при оскарженні зазначених рішень чи бездіяльності, оцінки їх на предмет конституційності, в тому числі актів індивідуальної дії інших державних органів, можливе застосування Основного Закону та тлумачення його положень, котрі узгоджуються з позиціями Конституційного Суду України.

Наведене узгоджується з пропозиціями встановлення унітарних підходів до «конституціоналізації» всіх галузей права, на основі взаємодії та діалогу між судами і органом конституційної юрисдикції (Водянніков, 2023, с. 20, 21).

Захист порушених прав із застосуванням прямих конституційних норм, засад і принципів повинен здійснюватися за єдиними, передбачуваними підходами, незалежно від характеру, предмету спірних відносин або юридичної сили оцінюваного правого акту, дії чи бездіяльності на предмет їх конституційності.

Однак, запроваджене нормативне регулювання, за якого в рамках одного виду

судочинства суд безпосередньо перевіряє прийняття (вчинення) рішень на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України, водночас оцінюючи подібні рішення у межах розгляду приватно-правових спорів, суд такими повноваженнями не володіє, створює передумови для обмеженої конституційно-правової оцінки.

Наведені вище наукові висновки щодо узгодження повноважень судів конституційної та адміністративної юрисдикції доцільно поширити на інші види судочинства.

Одним із можливих варіантів подолання зазначених не відповідностей можливе за рахунок надання права судам усіх юрисдикції прямого звернення до органу конституційної юрисдикції з поданнями щодо конституційності закону чи іншого правового акту.

Оскільки, звернення через Пленум Верховного Суду обмежує прямий доступ судів до органу конституційної юрисдикції, котрі щоденно застосовують положення Основного Закону під час розгляду багатьох справ.

Процесуальні наслідки такого звернення можуть залишатися незмінними, оскільки врегульовані на рівні кодексів у формі спрямування звернення після ухвалення судового рішення.

Забезпечення уніфікованого тлумачення Конституції України, застосування конституційних засад у правовідносинах щодо перевірки судами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень на предмет прийняття (вчинення): на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Основним Законом, має супроводжуватись застосуванням процесуальних інститутів взаємодії місцевих та апеляційних судів не лише з Верховним Судом, а також з Конституційним Судом України.

За прикладом реалізованого в рамках адміністративного судочинства інституту зразкової справи, суди можуть ініціювати перед Конституційним Судом України питання щодо тлумачення Основного Закону або надання оцінки конституційності нормативно-правового акту, рішень суб'єктів владних повноважень, які є предметом розгляду у типових справах, зупиняючи провадження у таких справах до отримання висновку Конституційного Суду України.

Запровадження відповідних процесуально-правових інститутів потребує більш ґрунтовного дослідження, обґрунтування на предмет створення ефективної взаємодії між судами різних юрисдикції, наближення єдності судової практики, правової визначеності, які засновуватимуться саме на застосуванні конституційних норм та засад правосуддя.

Висновки. Визначення питання належної юрисдикції має стати виключною справою судових установ, а не учасників судових процесів, не впливати на строки розгляду справ, не призводити до скасування судових рішень або повторного звернення до суду.

Положення Основного Закону мають охоплювати перелік усіх чинних судових юрисдикцій, надаючи їм конституційного статусу, стабільності та захищеності.

Запровадження міжюрисдикційного підходу до розгляду судових справ полягає у створенні правових можливостей використання кращих судових практик судами різних юрисдикцій, створення механізмів ефективного судового захисту незалежно від виду судочинства, заснованого на уніфікованому застосуванні конституційних норм, що виступає засобом поширення конституційної засади унітаризму на діяльність судової гілки державної влади.

Доцільним є розвиток процесуальних інститутів зразкової справи з метою забезпечення уніфікованого застосування конституційних норм судами усіх юрисдикцій та запровадження правових механізмів прямої взаємодії судів з Конституційним Судом України.

Декларація про використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті інструменти штучного інтелекту не використовувалися.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Берназюк Я. Адміністративний суд: конституційний статус, завдання та місце в системі судоустрою України. *Supreme Observer*. URL: https://so.supreme.court.gov.ua/authors/259/administratyvnyi-sud-konstytutsiinyi-status-zavdannia-ta-mistse-v-systemi-sudoustroiu-ukrainy (дата звернення: 01.09.2026).

2. Водянніков О. Ю. Компетенція судів системи судоустрою України щодо конституційного контролю за правими-правовими актами. *Право і суспільство*. 2023. № 3. С. 9-22. DOI: https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.3.2. URL: https://elar.navs.edu.ua/items/508dbcf8-a761-4f75-be19-7717c65b9588/full (дата звернення: 01.09.2026).

3. Голєв О. Є. Розмежування повноважень органів судової влади та Конституційного Суду України у застосуванні Конституції як акта прямої дії. *Наукові записки НаУКМА. Серія: Юридичні науки*. 2024. Т. 13. С. 26–37. DOI: https://doi.org/10.18523/2617-2607.2024.13.26-37. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f22eb27e-81f4-43a9-992b-b133a6043f2f/content

4. Городовенко В. В. *Застосування конституції як акта прямої дії в адміністративному судочинстві* : Міжнар. семінар-практикум, м. Київ, 26 листоп. 2021 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1221165/ (дата звернення: 01.09.2026).

5. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text (дата звернення: 01.09.2026).

6. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text (дата звернення: 01.09.2026).

7. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 01.09.2026).

8. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 29.08.2018 у справі № 463/624/14-а. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/76441993 (дата звернення: 01.09.2026).

9. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16.10.2019 у справі №923/389/19. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/85174576 (дата звернення: 01.09.2026).

10. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 05.05.2020 у справі №161/6253/15-ц. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/89316420 (дата звернення: 01.09.2026).

11. *Рішення Конституційного Суду України від 08.09.2016 №6-рп/2016 у справі №1-13/2016* за конституційним поданням

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини п'ятої статті 21 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (справа про завчасне сповіщення про проведення публічних богослужінь, релігійних обрядів, церемоній та процесій). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-16#Text (дата звернення: 01.09.2026).

12. Ухвала Великої Палати Верховного Суду від 07.02.2024 у справі №902/1159/22. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/89316420 (дата звернення: 01.09.2026).

13. Шемшученко Ю. С., Скрипнюк О. В., Батанов О. В. Сучасний унітаризм : доктрина і практика: монографія / відп. ред. Ю. С. Шемшученко. *Вид-во «Юридична думка».* 2021. 516 с. URL: https://ccu.gov.ua/library/suchasnyy-unitaryzm-doktryna-i-praktyka (дата звернення: 01.09.2026).

REFERENCES:

1. Bernaziuk, Ya. (2021). Administratyvnyi sud: konstytutsiinyi status, zavdannia ta mistse v systemi sudoustroiu Ukrainy [Administrative Court: constitutional status, tasks, and place within the judicial system of Ukraine]. *Supreme Observer*. Retrieved from: https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/13352 (accessed: 01 September 2026) [in Ukrainian].

2. Vodiannikov, O. Yu. (2023). Kompetentsiia sudiv systemy sudoustroiu Ukrainy shchodo konstytutsiinoho kontroliu za pravymy-pravovymy aktamy [Jurisdiction of the courts within the Ukrainian judicial system regarding constitutional review of legal acts]. *Pravo i suspilstvo*. – Law and Society, №3, pp. 9-22. DOI: https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.3.2. Retrieved from: https://elar.navs.edu.ua/items/508dbcf8-a761-4f75-be19-7717c65b9588/full (accessed: 01 September 2026) [in Ukrainian].

3. Holiev, O. Ye. (2024). Rozmezhuvannia povnovazhen orhaniv sudovoi vlady ta Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u zastosuvanni Konstytutsii yak akta priamoi dii [Delimitation of powers between judicial authorities and the Constitutional Court of Ukraine regarding the application of the Constitution as an act of direct effect]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Seriia: Yurydychni nauky.* – NaUKMA Research Papers. Series: Legal Sciences, 2024, Vol. 13, pp. 26–37. DOI: https://doi.org/10.18523/2617-2607.2024.13.26-37. Retrieved from: https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f22eb27e-81f4-43a9-992b-b133a6043f2f/content (accessed: 01 September 2026) [in Ukrainian].

4. Horodovenko, V.V. (2021) Zastosuvannia konstytutsii yak akta priamoi dii v administratyvnomu sudochynstvi [Application of the Constitution as an act of direct effect in administrative proceedings] : *Mizhnarodnyi seminar-praktykum.* Kyiv, 26 November 2021. Retrieved from: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1221165/ (accessed: 01 September 2026) [in Ukrainian].

5. Verkhovna Rada of Ukraine. (1991). *Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 06.11.1991 № 1798-XII* [Commercial Procedural Code of Ukraine : Law of Ukraine of November 6, 1991, No. 1798-XII]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text (accessed: 01 September 2026).

6. Verkhovna Rada of Ukraine. (2005). *Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy : Zakon vid 06.07.2005 № 2747-IV* [Code of Administrative Judiciary of Ukraine : Law of 6 July 2005 No. 2747-IV]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text (accessed: 01 September 2026).

7. Verkhovna Rada of Ukraine. (1996). *Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR* [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated June 28, 1996 No. 254k/96-VR]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (accessed: 01 September 2026).

8. Supreme Court of Ukraine. (2018). *Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid* 29.08.2018 *u spravi* №463/624/14-a [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court dated August 29, 2018, in Case No. 463/624/14-a]. Retrieved from: https://reyestr.court.gov.ua/Review/76441993 (accessed: 01 September 2026).

9. Supreme Court of Ukraine. (2019). *Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 16.10.2019 u spravi №923/389/19* [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court dated October 16, 2019, in Case No. 923/389/19]. Retrieved from: https://reyestr.court.gov.ua/Review/85174576 (accessed: 01 September 2026).

10. Supreme Court of Ukraine. (2020). *Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 05.05.2020 u spravi №161/6253/15-ц* [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court dated May 05, 2020, in Case No. 161/6253/15-ts]. Retrieved from: https://reyestr.court.gov.ua/Review/89316420 (accessed: 01 September 2026).

11. Constitutional Court of Ukraine. (2016). *Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 08 veresnia 2016 roku №6-rp/2016 u spravi №1-13/2016 za konstytutsiinym podanniam Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen chastyny piatoi statti 21 Zakonu Ukrainy «Pro svobodu sovisti ta relihiini orhanizatsii» (sprava pro zavchasne spovishchennia pro provedennia publichnykh bohosluzhin, relihiinykh obriadiv, tseremonii ta protsesii) [*Decision of the Constitutional Court of Ukraine No. 6-rp/2016 dated September 8, 2016, in Case No. 1-13/2016, regarding the constitutional petition of the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights concerning the conformity with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the provisions of Part 5 of Article 21 of the Law of Ukraine «On Freedom of Conscience and Religious Organizations» (case concerning prior notification of the holding of public worship services, religious rites, ceremonies, and processions)*]*.* Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-16#Text (accessed: 01 September 2026).

12. Supreme Court of Ukraine. (2024). *Ukhvala Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 07.02.2024 u spravi №902/1159/22* [Appreciation of the Grand Chamber of the Supreme Court dated February 07, 2024 in Case No. 902/1159/22]. Retrieved from: https://reyestr.court.gov.ua/Review/89316420 (accessed: 01 September 2026).

13. Shemshuchenko, Yu. S., Skrypniuk, O. V., Batanov, O. V. (2021). Suchasnyi unitaryzm : doktryna i praktyka : monohrafiia [Modern Unitarism : Doctrine and Practice : a Monograph] / vidp. red. Yu. S. Shemshuchenko. *Vyd-vo «Yurydychna dumka» – Yurydychna Dumka Publishing House.* 516 c. Retrieved from: https://ccu.gov.ua/library/suchasnyy-unitaryzm-doktryna-i-praktyka (accessed: 01 September 2026) [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 08.09.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 28.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 09.11.2026